

The Book of Tells

PETER COLLETT

Londres: Doubleday, 2003, 310 or.

Peter Collett psikologo soziala Zambian jaio zen. Hego Afrikako KwaZulu-Natal eta Cape Town Unibertsitateetan Psikologia ikasi zuen eta Oxfordeko Unibertsitatean egin zuen doktoregoa. Oxfordeko Unibertsitateko Psikologia Esperimentaleko Sailean jardun da hainbat urtetan zehar gorputz hizkuntzari, kulturari, kudeaketa estiloari eta telebisten ikuslegoari buruzko ikerketak egiten.

Pertsona baten keinuetan oinarrituta haren buruan gertatzen dena irakurtzeko bitartekoak ematen ditu Peter Collettek liburu honetan. 13 ataletan zehar honako gai hauek aztertu ditu liburuak:

— Aztarna edo keinu salatzaileak: «Tell» hitza darabil Peter Colletek, «gure ordeztu hitz egiten duen keinua» adierazteko. «Tell» hitza poker-jokotik hartua da: eskuan dituen kartei buruzko pistak gorde nahian dabilen jokalaritari ihes egiten dioten aztarnak adierazteko erabiltzen da. Pokerrean jokatzen ari den jokalaria bere sentimenduak gorde behar izaten ditu sarritan, beste jokalariek haren benetako sentimenduak ezagut ez ditzaten. Beste jokalariek, berriz, haren keinuen bidez asmatu behar dituzte jokalaria gorde nahi dituen sentimenduak.

Keinu salatzaile horiek nahiko nabarmenak izaten dira batzuetan, baina besteetan mikro-keinuak izaten dira. Mikro-keinu edo aztarna horiek oso laburrak izaten dira, eta aurpegiko gihar finen bidez adierazten dira. Mikro-mugimendu horietako batzuek benetako sentimenduen berri ematen digute, ez gaituzte iruzurtzen, hala nola, begi-ninien dilatazioak. Baina, badira aztarna batzuk faltsuak izan litezkeenak, eta ondorio okerretara eramane gaitzakeenak. Adibidez, ahotsaren grabetasuna manipula liteke. Animalia handiek

txikiek baino ahots grabeagoa eduki ohi dute; baina, pertsonak gai dira ahotsaren grabetasuna kontrolatzeko; beraz, gorputzaren tamainarekin eduki dezakeen erlazioa manipula liteke. Ondorio okerretara eraman gaitzakeen beste keinu baten adibide moduan, beheko ezpain hozkatzea jar dezakegu. Gauza jakina da emozio indartsu bat kontrolatzeko beheko ezpain hozkatzen dela; baina, sufritzen ari den jendeaz hitz egiten ari den politiko batek beheko ezpain hozkatzen duenean, benetako sentimendua izan liteke edo sentimendu baten itxurak egiten ari liteke.

— Nagusitasun keinuak: tamaina fisikoa eta nagusitasuna elkarrekin joan ohi dira animalien elkarte gehienetan: animalia handiak luzaroago bizi izaten dira, ondorengo gehiago izaten dituzte eta botere gehiago izan ohi dute. Pertsona menderatzaileen bereizgarriak diren jarrerak deskribatzen ditu Peter Collettek atal honetan: zutik daudenean, hankak zuzen eta oinak berezita jartzen dira; aulkian esertzean, belaunak berezita jartzen dira; jarrera asimetrikoak hartzen dituzte; mugimendu makalak egiten dituzte; sarritan eramaten dituzte eskuak gerrira.

Tximinoek eta gizakiek partekatzen dituzten nagusitasun keinuen artean bekainen zimurtzearena aipatzen du Collettek: bekainak zimurtzen dituztenak menperatzailetzat hartzen dira; bekainak goian dituztenak, berriez, menpekotzat. Begi eta ezpain estutuak ere nagusitasunaren seinaleztzat hartzen dira. Pertsona menderatzaileek irribarre ireki gutxiago egiten dute. Era berean, ezpainak itxita egiten den irribarrea goi mailako pertsoneri dagokien irribarretzat hartzen da.

Solasaldiari dagokionez, gizaki menderatzaileek mendekoei baino gehiago hitz egiten dute. Menderatzailea mendekoa baino lehen hasten da hizketan eta sarriagotan mozten du besteen hizketaldia. Menderatzaileak zalantza gutxiagorekin hitz egiten du.

Pertsona menderatzaileek ahots grabeagoak dituzte mendekoei baino. Ahots grabeagoa dutenek testosterona gehiago dute. Testosterona gehiago dutenak menderatzaileagoak izan ohi dira.

Mendetasun keinuak: mendetasuna adierazten duten zeinuen artean honako hauek aipatzen ditu Collettek: zirkinik egin gabe gelditzea; norbere tamaina txikitzea; jarrera itxiak hartzea; hankak elkartuta esertzea; bestea hitz egiten ari denean, buruaz baiezko mugimenduak egitea; burua makurtu edo sorbaldarantz okertzea; pertsona garrantzitsua ikusmen-eremutik kentzeko, begirada harengandik desbideratzea; begiak jaisteak; begirada alde batera edo bestera biratzea; begiak ireki-ireki eginda begiratzea; besteak baretzeko irribarrea (aurpegiaren beheko aldeaz bakarrik egiten dena) erabiltzea.

— Solasaldia gidatzen duten arau ezkutuak: buru-mugimenduen bidez bestearekiko adostasuna, txanda hartzeko presa edo beste asmo batzuk adierazten ditugu. Hitz egin nahi dugula adierazteko, aurrerantz makurtu, hatza altxatu eta ahoa erdi irekitzen dugu. Ez dugula hitz egin nahi adierazteko, besoak gurutzatzen edo ezpainak estutzen ditugu, hatza edo eskua aho gainean jartzen dugu. Solasaldia luzatu nahi duenak hankak zabaldua edo hankak guraize moduan gurutzatuta, bertan planto egiten du. Solasaldia amaitu nahi duenak hanka bat arbotante moduan jarriko du, eta oinaz seinalatuko du hartu nahiko lukeen norabidea.

— Gizon politikoen keinuak eta monarkiaren mania txikiak: atal bana eskaintzen die gai hauei. Politikari izateko gorpuzkera egokia tamaina handikoa, osasun onekoa eta ile ugarikoa da. Gizonezkoa bada, *bodybuilder* ibilera har dezake, Bushek bezala. Bizkarreko giharrek garatuak dituen gizonak sorbaldak aurrerantz bultzatu eta besoak barnerantz biratzen ditu (pronazioa), eta aurretik begiratzean, eskugainak ikusten zaizkio. Ipurdiko giharrek garatuak dituenen, ibiltzean hankak kanporantz biratzen ditu. Emakumeen kasuan, besoak kanporantz biratzen dituzte (supinazioa), eta aurretik begiratzean, esku-ahurrak ikusten zaizkie.

Eskuak atzealdean dituela kokatzea jarrera aristokratikoa da. Babes beharrik ez duela adierazten du. Eskuez zer egin ez dakien norbaitek alkandoraren botoiak ukitzen dituenen edo gorbatari heltzen dionean, bere herstura lasaitu nahi du. Behe mailako pertsona batek ezin du pertsona boteretsu bat ukitzeko ekimena hartu. Boteretsuari dagokio ukipenezko harremana hasteko ekimena. Maila ezberdinetako pertsonen ukipen bertikalak goitik beheranzko zentzuan joan ohi dira. Goikoak ukitzen du behekoa, eta ez alderantziz. Australiako Lehen Ministroak Ingalaterrako erreginarenekin bizkarrean besoa jartzea oso gaizki ikusia izan zen.

— Agurtzeko erritualak: Bostekoa emateko, besarkatzeko edo musu emateko hainbat modu aztertzen ditu atal honetan Peter Collettek.

— Alerta eta herstura egoerak: hersturak gorputzaren hainbat alderditan eragiten dituen ondoren aztertzen ditu atal honetan: eskuetako, aurpegiko, galtzarbeko izerdia; azaleko arnasketa; hiperbentilazio kronikoa; bularreko giharren hipertontizitate kronikoa; lasaitzeko inguruko objektuak edo norbere gorputza ukitu beharra; begi inguruko giharrek mugitzen ez dituen irribarrea.

— Sedukzioko mugimenduak: emakumearen kontrola eta disponibilitatea agertzen duten aztarnak aztertzen ditu. Begien, ilearen, ezpainen, irribarrearen jokoa, emakumeen besoen supinazioa eta gizonen besoen pronazioa agertzen du. Era berean, barrearen funtzio afrodisiakoa eta jarrearen sinkronizazioa edo adostea aztertzen ditu.

— Gezurraren aztarnak: pertsonarteko harremanetan gezurra noiz esaten den antzemateko aztarnak ematen saiatzen da Peter Collett. Hitlerrek Chamberlain iruzurtu egin zuen, 1938an elkarrekin itun bat sinatu zu-

tenean, ordurako Txekoslovakia inbaditzeko asmoak agertuak bazituen ere; hanka-sartze handia egin zuen Chamberlainek Hitler konfiantzako gizona zela esan zuenean. Gezurra detektatzeko makinak arnasketa, bihotz-erritmoaren azelerazioa eta azaleko izerdia neurtzen ditu; baina, batzuk ez dira estutzen makinaren aurrean gezurra esaten dutenean; beste batzuk, berriz, egia esatean ere estutu egiten dira. Gezurra detektatzeko makinak huts egin dezake, beraz. Beste aztarna batzuk behar ditugu. Begirada iheskorra, begiak normala baino gehiagotan ixtea, sudurra ukitzea izan daitezke norbait gezurretan ari denaren adierazleak. Baina, mozorro erabilienak aire inpasiblea eta irribarra dira. Gezurrarekin bat ez datozen sentimenduak agertzen ditu gezurra esatean irribarre egiten duenak.

Itxurak egiteko irribarra benetako irribarretik bereizteko aztarna batzuk ematen ditu Peter Collettek: plantak egiteko erabiltzen den irribarreak iraupen luzeagoa du; benetakoa baino azkarrago sortzen da; aurpegiaren beheko aldeak bakarrik hartzen du; aurpegiaren alde batean, eskui-neko aldean, agertzen da nagusiki.

Era berean, gezurretan ari dena harrapatzeko aztarna batzuk ematen ditu: itzulunguruka hitz egiten du, xehetasun gutxi ematen ditu tokiari edo denborari buruz, gehiegizko generalizazioak egiten ditu (*beti, inoiz ez, inork ez*), modu formalagoan eta makalago hitz egiten du, pausaldi gehiago egiten ditu hitzen eta esaldien artean, tinbre akutuagoa erabiltzen du.

— Ezberdintasun kulturalak: sardexka ezkerrean eta aiztoa eskuinean dutela ebakitzen dute haragia ingelesek eta amerikarrek. Haragia ebaki ondoren, amerikarrek eskuinera pasatzen dute sardexka, baina ingelesek ez. Bostekoa ematean, frantsesek kolpe batez ematen eta bereizten dute eskua; italiarrek denbora luzeagoz mantentzen dute beren eskua bestearen eskuari helduta. Estatu Batuetako iparraldeko estatuetan hegoaldekoetan baino irribarre gehiago egiten da. Ingelesek ez dituzte beren hortzak erakusten, irribarre egiten dutenean. Finlandiarrek, solasaldi bat entzuten ari direnean, ez dute soinuez adierazten entzuten ari direla, ikusmen-seinaleez baizik. Italiarrek hitz egitean besoak gehiago mugitzen dituzte frantsesek baino. Frantsesek eskuak eta besaurreak mugitzen dituzte; italiarrek, beso guztia. Europa Ekialdeko juduek ukondoak eta besoak bularretik hurbil ditzutela hitz egiten dute.

— Zigarroaren eta kearen erabilera: gizon erretzaileek emakume erretzaileek baino denbora gehiagoz edukitzen dute kea barruan: nikotina gehiago irensten dute. Emakumeek hatz erakuslearen eta handiaren artean zigarroa hartzean, gizonak baino zuzenago edukitzen dituzte hatzak. Erretzen ari diren emakumeek esku ahurra eta eskumuturra erakusten dute, arreta erakartzeko.

Herabeei eskuan zerbait edukitzeko eta eskuekin zer egin jakiteko aukera ematen die erretzeak. *A tipoko* pertsonak (lehiakorrek eta egonarri gutxikoek) denbora gehiagoz edukitzen dute barruan kea *B tipokoek* (kooperatzaileek eta egonarria dutenek) baino. Kea besteen aurpegira zuzenean botatzen dutenak menderatzaileak eta erasokorrak dira. Gorantz botatzen dutenak, beren buruaz ziur egon ohi dira. Beherantz botatzen dutenak, menpekoak eta ezabatuak izango lirateke. Kanporakoiek gehiago erretzen dute barnerakoiek baino.

— Aztarnen historia: amaitzeko, Peter Collettek dio ondoriorik ez dugula atera behar aztarna bakarretik. Hau da, aztarna ugaritan oinarritu behar dugula, eta testuinguru ezberdinetan aztertu behar ditugula pertsonen aztarnak.

Atal bakoitzean esaten duena oinarritzeko, erreferentzia interesgarriak dakartza Peter Collettek liburuaren amaieran. Eskertza atalean, berriz, aipamen berezia egiten die Peter du Preez, Michael Argyle eta Desmond Morrisi, haiengandik ikasi baitu gorputz-hizkuntzaz dakienaren zati handi bat.

Balorazio iritzia: gorputz-hizkuntzari buruzko ikerketen emaitzen azalpen xumea, ulergarria eta erakargarria egiten du Peter Collettek liburu honetan. Gai hau sakondu nahi dutenentzat liburu eta artikulua interesgarrien erreferentziak ere ematen ditu.

Mikel Haranburu Oiharbide

EHUko Psikologia Fakultatea eta ILCLI